

**ХОЖА МУҲАММАД ОРИФ
АР-РЕВГАРИЙ**

ОРИФНОМА

**ТОШКЕНТ
«НАВРЎЗ» НАШРИЁТИ**

Дилшод ҚИЛИЧнинг «Турондот» корхонаси

X 70

ББК 86.38

Форс-тожик тилидан
Садрриддин САЛИМ БУХОРИЙ
Исроил СУБҲОНИЙ
таржимаси

Маъсул муҳаррир ТИЛАҚ ЖҶҶРА

Хожа Муҳаммад Ориф Ар-Ревгарӣ.

Орифнома // Форс-тожик тилидан Садрриддин Салим Бухорий, Исроил Субҳоний тарж.; Маъсул муҳаррир Тилақ Жўра/. — Т.: Наврўз, 1994. — 16 б.

Хожаи Жаҳон Абдулҳолиқ Гиждувонийнинг шоғирдлари Ориф ар-Ревгарӣ (Моҳитобол) бўлган. Хожа Орифнинг «Орифнома» асари борлиги ҳақида шу вақтгача бизда маълумот йўқ эди. Ваҳоланки, «Орифнома»дан Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд ва бошқа авлиё-алломалар баҳраманд бўлган, таълим олганлар. Қарийб 800 йил олдин ёзилган, ҳар бир жумласи ҳикмат, ҳар бир гапига олам-олам маъно сингдирилган бу асар Сиз — азиз китобхонларимизнинг кўнгли мулкингизга айланади деган умиддамиз.

АДАБИЙ БАДИИЙ НАПИР

Хожа Муҳаммад Ориф-Ар-Ревгарӣ ОРИФНОМА

Маъсул муҳаррир *Тилақ ЖҶҶРА* Муҳаррир *Норғўхта ҚИЛИЧ*
Бадий муҳаррир *Азиз САИД* Мусаввир *Нодир САЛОМ*
Техник муҳаррир *Татьяна СМЕРНОВА* Мусаҳҳиҳ *Зарифа МАННОПОВА*

Босмахонага берилди 29.III.94. Босишга руҳсат этилди 31.III.94. Бичими 84×108¹/₂. Юқори босма. Мақтаб гарнитураси. Шартли босма табоғи 1.00. Нашр табоғи 0,84. Шартнома № 22 Ҷами нусха 75.000. Ваҳоси шартнома асосида.

«Наврўз» нашриёти. 700129. Тошкент. Навоий кўчаси. 30 уй.

Дилшод ҚИЛИЧнинг «Турондот» корхонаси. 700129. Тошкент. Навоий кўчаси. 30 уй.

Ўзбекистон Давлат матбуот қўмитаси ҳузуридаги Тошкент китоб-журнал фабрикасида босилди. Тошкент, Юнусобод даҳаси, Муродов кўчаси, 1 уй.

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИМ

Ҳамди қофий ва саноий вофий беадад ўшал Аҳадга-
ким, — лам ялид валам юлад ва лам якунлаҳу куфуван
аҳаддур (Аллоҳ тугмаган ва тугилмагандир ва ҳеч ким у
зотга тенг эмасдир. «Ихлос» сураси, 3—4 оятлар) Азза пе-
миҳу (азиздур унинг исми) ва Жалла зикриҳу (ва унинг
зикри буюқдир). Ва беҳад дуруд Расулигаким, яъни Му-
ҳаммад ва Аҳмад аталмиш — алайҳи ва ала соирил ан-
биёи минас-салавати амкалуҳо ва мин аттаҳиётни анма-
лиҳо ва саллим ва саллим ала олиҳил узуми ва саҳабатил
кироми ило явмил қиёма.

(Аммо баъд: Люҳал толибуллоҳ ва соликуллоҳ!) эй,
Аллоҳнинг толиби ва Ҳақ йўлидаги солиқ! Дунёни тарк
этмоқ, дегани Аллоҳдан бошқа нақни (ном)ни қалбдан
ўчирмоқ, йўқотмоқ, демақдир. Ва бу иш олий даражага
етмоғингга ҳужжат бўлгай. Барча роҳ, равш — йўлда
охирги мақсадга эришмоқ ихлосли бандалар учун фақат
шу тарзда амалга ошгай. Бир мақом (даража)дан иккин-
чи мақомга кўтаришмоқ аҳли нақния ва канифия учун
огир риёзатлар орқали ҳосил бўлади; зеро, ҳою ҳавас ва
нафси аммора юқорига кўтаришмоққа тўсиқдир ва ушбу
қусурлар барча мўъмин дилининг бузилмоғига боис хи-
собланур. На у-занбиллоҳи миназзолик!

Мен — фақир ҳақир, умрини беҳуда сарф этган, пур-
гуноҳ, пурхато Муҳаммад Ориф ар-Ревгарий ёзиб маъ-
лум қиламанки, одамни саодатга яқинлаштирувчи хи-
лат шуки, ўзни малойикага монанд этсин! Яъни, нафсини
ўзига бўйсундирсин ва афиф (покиза) бўлсин ва ҳамма
вақт зокир (Аллоҳни зикр этувчи) ва мудом бандалик
аҳду паймонига жидду жаҳд айлаб сайъ-ҳаракат қилсин.
Яъни, Ҳақ азза исмиҳу ва зотиҳудан ўзга зотни ўзига
маҳбуб этмасин ва Аллоҳдан ўзга кишидан умидвор бўл-
масин! Ва ҳамиша аброр ва ахёр (неқ, фозил одам)ларга
мулозимлик (хизмат) қилсин. Зеро, ҳушёр бўлсинки, ал
вақту сайфун қотиун! Яъни — вақт шамшир каби кес-
кирдур! Турфатул айн (дақиқа)ни ҳам гафлат ва беҳуда
ўтказмасин ва Субҳонау таолодан бошқа зот ҳаёли билан
хуш-хурсанд бўлмасин!

Эй ориф! Юқоридаги сабоқларни ўзлаштирдинг, сенинг эндиги вазифанг — Қуръони вожибун таъзим (таъзимга сазовор Қуръон)дан ва Расули Каримнинг ҳадисларидан ва парҳезкор аҳлуллоҳлар (яъни Аллоҳга яқин кишилар) панду насихатлари, ҳикматларидан баҳра олиб, бошқаларни ҳам баҳраманд этгайсен ва тўғри йўлга бошлагайсен. Зеро, улар ҳам сенинг ҳақиқий биродарларингдур.

Люҳал ориф! Сен ҳамма ҳол ва афъол (фешъ-атвор) ва ҳамма аҳволда (қавл, суҳан, гапда) паришон бўлмай, доимо Муҳаммад Мустафо салоллоҳу алайҳи ва саллам суънат ва шариатларига амал қил ва зинҳор шак келтирмагил, токи шоирид этилган ва қувилганлар (шайтонга эргашувчилар) қаторига кириб, расвойи жаҳон бўлмайсен, наузашбиллоҳи миназ золик.

Эй ориф! Мавта қабла анта мавта! (Ўлим келишидан олдин ўлинг!) Бу Ҳақ таолонинг хос одамлари сифатидир. Сен ҳар қачон дунё оройинига алданиб, унинг жилвагар зийнатларига учма, нафсоний муродотинг талабларини фаромуш айлаб, жиоми жонингга илашини мумкин бўлган разил иллатлару бузуқ ҳаёл ва фосиқ фикрлардан ўзингни мосуво қил! Ва барча-барчага молу жонинг билан баббаравар хизмат қилиб ва ҳечкимга хизмат буюрмагил, тоат-ибодатнинг барча арконларига сидқидилдан риоя эт! Янги иморат ва янги тўп (либос) ҳою ҳавасидан ҳазар қил, нафрат айлагил! Зоҳир ва ботинингни хиралик ва кудуратлардан пок айлаб, ўзингни Аллоҳ йўлига тўла бағишла ва ҳаргиз юксак мартабу олий даража, мақомотларга талабгор бўлма! Ва фақиру ганийликда аҳволингга ҳеч қаандай ўзгариш сезилмасин ва ҳаргиз сенга Қуръони Карим тиловати пла тоат-ибодат этмоқ малол келмасин.

Зарурат бўлмаса жамоат бирла ўтирма ва гапирма ва доим мағмузалайн (кўз юмуқ) бўл! Ва ҳаммаша таважжуҳ (диққат) ва иқболнинг муқаддас илоҳий даргоҳга қаратилган бўлсин. Ва анлак луқмага қаноат этиб, тоат риёзат ва зикрга мудом харис бўл! Ва дунёвий фириб-найранг, лаззатларни ўзингга манзур этмагайсен!

Аюҳал ориф! Пок ва зок эътиқодли бўл! Зероки қора юрак, чиркин кўнгили бутун аъзойи бадавни палид (ҳаром) қилгай! Ахир, Аллоҳнинг бизни қабул этиши ё эмаслиги айни шу кўнгили туфайли-ку!

Аюҳал ориф! Имонни комил мўъмин улдурки, пулу давлатдан юз ўгирсин, рангин либослар ва нозу неъматлар уни ўзига мафтун этмасин, катта нафс гадосига айланмасин! Ва у буларнинг барчасига зулм этиб, ҳақорат назари билан қарасин! Унинг нафси сарқашлик ва хур-

сандлик этмасин, рўзгор таъвишларидан малул (гамгин) бўлмасин. Ва яхши кун ҳам, ёмон кун ҳам унинг учун баробар моҳият касб этсин.

Аюҳал ориф! Расулulloҳ салоллоҳу алайҳи васаллам буюрубдурларки: «Кунфид-дунё коанпака ғарибун ва обиду сабилин». Мўъмин киши ўз хонасига бош суқар экаи, ўзини қабри қароргоҳига кираётгандек ҳис қилсин. «Оё бу хонадан қайтиб чиқа оламанми ё йўқ», деб ўйласин, ташқарига чиққанда эса «Оё уйга қайтиш мен учун яна насиб этар ё йўқ», деб мушоҳада этсин.

Аюҳал ориф! Бандан мўъмин Жаноби Ҳазрати Аҳдият муҳаббатига муяссар ва олий мартабага эришган билан Аллоҳ таоло ибодатини ўзидан заррача ҳам соқит этмасин. Хушёр бўлки, аябийи алайҳимуссалом Аллоҳга яқин бўлганлари билан ҳаргиз зиммаларидан амри наҳйи ва бошқа ибодатлар соқит қилинмади, балки улар ўзгалардан ҳам кўпроқ машғул бўлдилар. «Фазлан анил валийи ва ғайри золика из қолаллоҳу таборака ва таоло ва тақадаса ваъбуд роббака ҳатта ятияакал яқин айил мавти» Олий ва муқаддас Аллоҳ таоло дедикки. бу дунёда сен ўзингни бир ғариб, шикастаҳол ва ёҳуд бир йўловчи каби ҳис қил. Ҳатто ўлимнингга бир дақиқа қолганда ҳам Парвардигорингга ибодат қил.

Аюҳал ориф! Имон неъматини ва Раҳмон маърифатини ҳосил этганингдан кейин, алҳамдулиллоҳ, бу буюк лоязол (безавол) неъмат шукронасига машғул бўл. Ва бу илоҳий неъматга — кўфронин неъмат (яъни кўрнамаклик) этмагил. Ва кўрнамакликдан қўрқ ва ҳазар эт, наузанбиллоҳи миназ-золик!

Билки, кўфр — ҳува сатрул ҳаққи, яъни Ҳақни (ҳақиқатни) яширмоқ ва ширки ҳува ал шароку биллоҳи, яъни Аллоҳга ширк келтирмоқ ҳисоблапади. Далил шулки, ал-қулли фиори ва мин-аҳлип норпа, яъни буларнинг ҳаммаси дўзахийдур, аҳли дўзахдур. Бундайлардан узоқроқ юр!..

Аюҳал ориф! Солиқлар тариқатининг бошланиши ва саодати калити ва диннинг амри — тавба-тазаррудур! Пайгамбар алайҳиссалом деганларки: «Ат-тоййибу миназ-за би каман заниб алайҳу-тавба этган киши бегуноҳдек бўлиб қолади». Тавбанинг ҳақиқий маъноси бегоналикдан ошшоликка, (Аллоҳдан) узоқликдан (Аллоҳга) яқинлашмоқдур. Чунончи, тавба — ислом динининг туғи!

Аюҳал ориф! Англагилки, кишининг ҳоли поэикдур! Мўъмин дили соф ва солим (соғлом) бўлиши лозим. Аллоҳ таоло дедикки: «Явмун ло янфау молун вало банувун илло мап атомаху қалбин толғмин. Вали қавлуҳу Таоло:

«явма янфау орифин сидқиҳум» — Қиёмат куни на мол, на фарзанд фойда бермас, қай шахсгаки Аллоҳ таоло солим қалб берган бўлса, ўшанинг фойдаси тегади. Орифларга сидқлари (Аллоҳга садоқатлари) ёр бўлгай!

Инсон хулиқи, табиати ва ҳол-аҳволидаги нарсалар Аллоҳ таоло томонидан берилгандур, лекин касб-ҳунар мақомига эришмоқ учун толиб бўлмоқ зарур. Шу толиблик жараёнида сайъ-ҳаракат ва таважжуҳ, кўплаб риёзат чеклиши ва жидду жаҳд ила ёмон иллатларни йўқотиши оқибатида нокизалик ва нек хислатлар ҳосил бўлгай ва даража ба-даража тараққий этиб, камолот мартабаси ва шарафу висолга эришгай. Аммо бу ўринда солик учун бирламчи важд (завқ-шағж, ҳаяжон) лозимдурки, ул — кашфнинг муқаддимаси ва кашф — маърифатнинг ва маърифат — мушоҳаданинг муқаддимасидур. Ва шундан сўнггина унга гайб эҳсоли муяссар бўлур! Солик кўз ўнгидан нардлар кўтарилган заҳоти унинг мушоҳадаси тиниқ кўзгуга айланур!

Аюҳал ориф! Ул қушқи, бўйнида оғир (дунёвий) юк осиллик экаи, бас, қандоқ кўкка парвоз айласун?! Соликким, бу дунёга дилбандлиги бисёрдур, илоҳий парвоз қилолмас ва талаб водийсига қадам қўйолмас.

Аюҳал ориф! Ориф эмас, ул кишиким илм ва маърифатини нулдор дунёнараст ва бадавлат одамлар олдига «дастурхон», бозор, балки хор айлагай! Агар мардум (халқ) ориф нури тажаллийсини кўрса — анда куйгай ва агар ориф Вужуд (Худо) нурини кўрса — анда куйгай! Ориф Ҳақдан — ҳаққа, олим далил-исботдан — Ҳаққа бормагай, важд бу ҳар икки ҳолга ҳам муҳтож эмас.

Аюҳал ориф! Шайтони лани ҳар саҳар ориф кишига ушмундоқ ваҳимали савол қилур: «Бугун не тановул қилурсен?» Ориф ер: «Ўлим!» Яна дерки: «Либосинг йўқ, қай либосни киюрсен?» Жавоб қилурки: «Кафани!» Яна сўроқ қилур: «Қаю ерга борурсен?» Жавоб: «Гўрга!»

Аюҳал ориф! Каломи Мажид ва ҳадиси набавий салоллоҳу алайҳи васалламдан кейин машойихлар раҳматуллоҳи алайҳи каломларини тинглағил, алар қалбда тавфиқ ва (Аллоҳ газабидан) қўрқув сабабчисидур. Ва Аллоҳ таоло душманларидан нафрат этмоққа ва Аллоҳ ризоси бўлган ишлар билан машгул бўлмоққа бонс бўлгай.

Ва мин каломи ал-машойихо — машойихлар каломи ушбудур: «Модомат таҳофул фақр фо анта мунофиқун» — Модомеки камбағалликдан қўрқсанг, бас, мунофиқсен!

Ва минҳо: кимеки дарвишлар суҳбатини тарк айлаб, бой-бадавлат, дунёлар анжуманини ихтиёр қилса, Аллоҳ таоло унинг қалбини ўлимга мубтало этгай!

Ва минҳо: ал адабу ҳилиятул аҳроран — одоб пок одамлар зийнатидур.

Ва минҳо: жамин маърифат асосини Аллоҳ таолога бўлган сидқу эътиқод маърифати ташкил қилади.

Ва минҳо: банданинг Парвардигори висолига етишмоғининг аввали ҳижрондур.

Ва минҳо: авлиёлик аломати учдур: биринчиси: баланд даражани эгаллаганда ҳам камтар бўлмоқ; иккинчиси: кудрати, сабру тоқати етунча нарҳезкорлик қилмоқ; учинчиси: то кучи етгунча инсоф қилмоқ.

Ва минҳо: кўрдннгки, мурид дунё талабига кўпроқ майл билдирур, бу ушнинг ортга қайтнши ва тубанлашмоғи нишонасидур.

Ва минҳо: бировни ҳаддан ташқари кўп мадҳ қилмоқ мажусийлик исботи ва бу иш Аллоҳ таолови инкор этмоқ ила баробардур.

Ва минҳо: хабарда айтибдурларки, мардумнинг ҳалока-ти шулки, ушнинг тана аъзолари нафл намозлари ва тайин этилган фарз ва амалларга қалб амрсиз машғул бўлгай!

Ва минҳо: ал валию маи юволи авлиёболлоҳ ва юди аъдааху — Валий ким? Аллоҳнинг дўстини — дўст, душманнинг — душман билувчи киши валийдур.

Ва минҳо: маърифатнинг чегараси — нафсдан холи бўлмоқ ва бунинг талбири (усули) ҳалол нарсалардангича баҳраманд бўлмоқни одат қилмоқдур.

Ва минҳо: тавҳиднинг маъноси ушбудур: Сенинг қалбнигда Аллоҳдан бошқа зот учун жой йўқ, сигмагай.

Ва минҳо: очлик — зоҳидлар, зикр — орифлар таомидур.

Ва минҳо: кимеки Аллоҳ таолодан бошқа зотни азиз этиб, иззат қилгай, батаҳқиқ шу иззати уни хор этгай!

Ва минҳо: такаббур — гуноҳга итоат этувчи шахсдур ва унинг тоати гуноҳдан кўра батарроқдур ва ўзига гуноҳдан кўра зарарлироқдур.

Ва минҳо: Аллоҳ таоло томон ҳақиқатан ҳам юз тутган шахснинг аломати шулки, у йўлдан чалгитувчи ишлар пла машғул бўлмагай (Аллоҳ уни беҳуда ишлар билан машғул бўлишдан сақлайди).

Ва минҳо: бу дунёда вужудинг билан ва охиратда қалбнинг билан бўл!

Ва минҳо: маърифат — қалбнинг Аллоҳ таоло ягоналигини таҳқиқ (тасдиқ) этмогидур!

Ва минҳо: қайси одамони, истигфор этиб, тағин гуноҳга қўл ургай, Аллоҳ таоло бундайларнинг тавбасини ҳаром қилгай ва алар томонга ҳаргиз назар ташламас.

Ва минҳо: эи қуссучуни маоширатул азодди — ёмон (бадкор) одамларнинг турган жойи зиндон торлигидан бошқа нарса эмас.

Ва минҳо: кимеки қилаётган амалини зоҳир, яъни намоян этгай — мунофиқ, рибкор, иккиюзламачидур (муройидур). Ва кимеки ўз ҳолини зоҳир этгай — ул муддайдур. Ал осий хайрун мивнал муддаий — осий банда муддайдан кўра яхшироқдур.

Ва минҳо: ҳар ким ўз ихтиёри ила каромат зоҳир этса — ул муддайдур. Ва кимгаки унинг ихтиёрисиз каромат берилса — ул валийдур.

Ва минҳо: сени Аллоҳдан тўсувчи парда дунёдур!

Ва минҳо: гоҳо сукунатнинг таъсири — каломдан устивор тургай!

Ва минҳо: қай шахсгаким, нафси — каромат (ҳийла) этгай — унинг динига зарар етгай!

Ва минҳо: албатта қўрқув — фақат Аллоҳ таолодан бўлмоғи лозим.

Ва минҳо: Ё офата ан-носи ало аюҳанноси! — Инсонлар фитнасидан огоҳ бўлинг инсонлар!

Ва минҳо: зоҳид ва комил шайх улдурким, фатволарга амал этгай, акс ҳолда у васвос ёхуд жиҳиддур.

Ва минҳо: мард — Аллоҳ муҳаббатига етишган кишининг ҳадди улдурким, Аллоҳнинг унга берганию бермагани (гам-шодлик) бир хилда бўлгай..

Ва минҳо: диннинг асли — ҳилмдур! Ва ҳилмининг асли — сабрдур. Абу Язид Бастомий (Боязид Бастомий — ҳижрий 216 йил таваллуд тошган) жонини ҳаққа таслим қилаётган пайтда шиглаб шундай деган: «Уч хатарнинг орасида қолганман. Бири улдурким — гуноҳлар орасида мен, билмасменким, Аллоҳ аларни мағфират қилгайми ё йўқ. Иккинчиси: тоатлар орасида қолганмен, билмасменким, Аллоҳ аларни қабул қилурми ё йўқ! Ва шундай бир шоҳнинг (Худо) шараф қурбатида қолдим, билмасменким, ўзига чорлагайму ва ё ҳайдаб, қувиб солгай!

Ва минҳо: Робияи Адвия Ҳасан Басрийнинг асрдоши эди. Ул Ҳасан Басрийга уч нимарсани жўнатти: булар мум (шамъ), игна ва соч толаси эди. Аҳли ҳикмат бу воқеани ушмундоқ шарҳ қилурлар: мум каби мулойим бўл ва ўзинг ёниб оламини мунаввар айла! Ва игна каби ўзинг яланғоч қолиб бўлса-да ўзгаларни кийинтир ва бир-бировларига пайванд эт! Ва Аллоҳ таолога олиб борувчи йўл — худди соч толасидек нозик ва ингичкадурким, тойиб йиқилишдан ҳушёр бўл!

Ва минҳо: ориф улдурким — Аллоҳдан ҳар бир тилаб олувчи нафасида қалбини яратувчисига тамом бағишла-

син ва бу ҳол то сўнги нафасигача давом этсин ва унинг бу сирни халқдан пинҳон қолсин!

Ва минҳо: маърифатнинг самараси — Аллоҳ таоло томон юз тутмоқдур.

Ва минҳо: сизга Аллоҳ таоло қай бандадан рози бўлишини айтайми — ул кишиким, меҳнатига ва меҳнатдан келган неъматга шукрона қилур.

Ва минҳо: солиқ уйга кирганда Ғаффор (Аллоҳ)нинг сунъини (ижод, офаришиш) ва тапқарига чиққанда эса Жаббор (Аллоҳ)нинг сунъини кўрсин (яъни ибрат олсин).

Ва минҳо: Аллоҳ таоло санъатининг тамошоси ила машғул бўлмоқ ноят гўзал мутолаадур. Санъаткор (Аллоҳ)ни кўрмоқ бўлсанг унинг ижодини мутолаа (мушоҳада) эт!

Ва минҳо: мақтов Парвардигорга бўлсинким, деди: «Мен сизларнинг Парвардигори оламингизман».

Ҳеч бир аёлнинг ёқасидан бош чиқмағай (яъни бирор аёлнинг сўзига кирма)!

Вақтеки Робия Адвиа қаттиқ бемор бўлди: Ҳасан, Молик, Шақиқ уни кўрмоққа бордилар ва беморлиги сабабини сўрадилар. Дедик, мен жаннатга қарадим, Парвардигорим шу боис менга назар этмади. Ва бу беморлигим дўст (Аллоҳ)нинг итобидандур. Ҳасан деди: ўз даъвосига содиқ эмас ул кишиким, Парвардигори урганда сабр этмаса!

Робия деди: суҳаннигдан манманлик ҳиди келмоқда.

Шақиқ деди: ўз даъвосига содиқ эмас ул кишиким, Мавлоси (Аллоҳи) урганда — шукур этмаса!

Робия деди: сендан манманлик ҳиди баттарроқ келмоқда.

Молик деди: ўз даъвосига содиқ эмас ул кишиким, Мавлоси урганда — лаззат олмаса!

Робия деди: бундан-да ортиқроқ манманлик бўлурми?!

Алар дедиларки: сен ўзинг айт!

Робия деди: ўз даъвосига содиқ эмас ул кишиким, Мавлоси урганда азбаройи унинг мушоҳадасидан урганни сезмасин, дард-аламинни тамоман фаромун этсин. Ва яна деди: Тилим махлуқлигим мушоҳадасидан захм топмади. Ҳолбуки махлуқ Холиқ мушоҳадасида шу сифат йўл тутса — бегопалардан (Аллоҳдан узоқ кишилардан) бўлмағай. Ва яна деди: Ҳар неки менга шу дунёда қисмат этган бўлсанг, ўз душманларингга бер ва ҳар неки уқбо (охират)га мен учун қисмат этган бўлсанг — дўстларингга бер. Зеро, мен учун бу дунёда ҳам фақат ўзинг кераксен. Ва яна деди: «Худовандо! Агар сенга қўрққаним учун сизингсам — мени дўзахингда куйдир ва

агар жаннатнинг умидида сизинсам — жаннатни менга ҳаром эт! Ва агар дийдоринг умидида бўлсам — жамолингни мендан дариг тутма, Парвардигорим!»

Ва мишҳо: ё раб, дилимни намозга ҳозир айла ва дил торимни ўзингга созла!

Нақл этурларки, Робиянинг дунёдан рихлат этиш вақти етганида бузrug машоихлар теварагида ҳозир эдилар. Робия деди: «Ўрнингиздан туриб, Аллоҳнинг элчиларига жой бўшатишлар!» Улар таниқарига чиқдилар ва эшик қни очик қолди. Итқаридан шундай товуш эшитдилар: «Йа аййатуан нафсул мутмаппах, пражийни пла роббикн розиятан марзийя» (Эй хотиржам нафс (руҳ, жон! Хотиржам нафс-бу мўъмин, итоткор нафсдир. (Эй хотиржам нафс) қайтгин роббингга (Аллоҳ сен учун тайёрлаб қўйган неъматлардан) рози бўлган ҳолингда ва сендан Аллоҳ (бу дунёда қилган ибодат ва тоатларингдан) рози бўлган ҳолда. «Фажр» сураси, 27—28-оятлар. Муҳаммад Сиддиқ Муҳаммад Юсуф таржимаси).

Бир оз фурсат ўтгач, эшикни очиб кўрдиларки, Робия жонини жошонига топшириб, юзини туироққа ўгирибди. Ва уни туироққа топширганларидан сўнг кечаси воқеада (тушларида) кўриб дедиларки, «Эй, Робия, ҳолингни баён эт, Мункар ва Накир савол-жавобни қандоқ кечди?» Ул дедикки: «Чун фаришталар гўрга кириб, мендан: «Ман Раббука?» (Раббинг ким?), деб сўрдилар. Дедим: «Ортингизга қайтинг ва Аллоҳга айтингки, ашинг минглаб мардлари бўла туриб, мендай бир нотавон иразан заифани фаромуш этмади, мени андан бошқа кишим йўқ, қандоқ Уни фаромуш қалай? Йна бировни юбориб, Раббинг ким, деб сўратмоққа ҳожат борми?!»

Аюҳал ориф! Бани одам табиатига хос ажойиботлардан бири шулки, ризқ-рўз топмоқ мақсадида беҳуда елиб-югургай. Ваҳоланки Ҳақ Субҳонау таолонинг ўзи айтиб қўйинти: «Ва мо мин даббатен фил арзи ило алоллоҳи ризқуҳо» (Рўйи заминда ҳеч бир ҳайвон йўқки, Аллоҳ таоло унга ризқ бермаган бўлса). Аллоҳ таоло ризқни бермоққа кафил бўлган, лекин одамзот ўзини машаққатларга солгай ва охират даражасини топмоқ учун саъй-ҳаракат қилмагай, бовужуд билгайки, амалсиз охират харобдур.

Аюҳал ориф! Расулуллоҳ салоллоҳу алайҳи васалламнинг ушбу саҳиҳ ҳадисларини тинглагил: «Бу дунёда қанча фурсат туришингга қараб иш қилгин, токи ортинча амаллар билан умрингни беҳудага ўтказма! Ва охиратда қанча муддат туришингга қараб, Аллоҳга не миқдорда

муҳтожлигингга ва яна жаҳаннам оловига нечоғли тоқат қила олишингга қараб иш қил».

Люҳал ориф! Бандалиқ уч таврдур: аввали — олий шарият фармойишларини қаттиқ тутмоқ, иккинчиси — Худонинг қазосига рози бўлмоқ ва учинчиси — ўз иштиёри ва хоҳишидан кечиб, ҳақ Субҳонау таоло хоҳиши ва продасидан хурсанд бўлмоқдур!

Люҳал ориф! Муришд (шир) улдурким, халқни дунёдан ухрога (охиратга) ва маъсият (гуноҳ)дан тоатга ва ҳирсдан-зуҳдга ва бахилликдан — саховатга ва кибрдан — тавозега, гафлатдан огоҳликка, гурурдан — шарҳезкорликка чорлагай! Ва охират дўсти ва дунёвий зебу зийнат душманига айлантурсин. Ва Аллоҳ таолонинг: «мағфират этаман!», деб берган ваъдаларига мағрур бўлмасликка ва тарсақори — қўрқини (Аллоҳ таоло газабидан) қилмини ўргатсин.

Люҳал Ориф! Фузайл Абз (ҳижрий 187 йил вафот этган) кунлардан бир кун фарзандини бағрига босиб, эркалаб турганда боласи деди: «Эй, падар, мени яхши кўрасанми?» «Фузайл деди: «Оре!» «Бола деди: «Аллоҳничи?» Деди «Оре!» Бола деди: «Оё падар, нечта юрагинг бор?» Деди: «Битта юрагим бор». Ул деди: «Бир юракда икки дўстни қандоғ сиздирасан? Бир идишда сув ва оташни сақлаб бўлурми?!» Фузайл раҳматуллоҳи алайҳ билдики, бу садо (калом) ғайбдан зоҳир бўлди ва Ҳақ таолонинг ғайратидандур. Фарзандини бағридан узиб, ерга қўйди. Тупроққа юз тубан тушиб, юз-кўзини ерга урганча жонини жононига топширди.

Люҳал Ориф! Мардлар Аллоҳ таолонинг муҳаббати даражасига шу вақтда эришган бўладиларки, Ҳақ таолонинг манъ ва атоийига бир хил мубосабатда бўлсалар.

Люҳал ориф! Сўфиёни Саври раҳматуллоҳи алайҳи бир кеча Фақил ёнига борди. У оят, ахбор ва осорлардан гаширди. Пировардида Сўфиён деди: «Бу кеча на қадар файзли ва муборак бўлди», Фақил деди: «Бу кеча ва бу суҳбат на қадар бемаза бўлди». Сўфиён деди: «Нега бундай деясан?» Деди: «Зеро, сен бу кеча фақат менга манзур бўлгилки бир фикр айтмоққа ва меп ҳам сенинг дилингни хушнуд этувчи суҳан демоқ ила машғул бўлдик. Ваҳоланки, ҳар иккимиз ҳам Аллоҳ таоло зикридан мосуво бўлдик. Бинобарин, ҳам суҳбатдан, ҳам узлатдан маҳрум бўлдик».

Люҳал ориф! Огоҳ бўлгилки, у — Фақил деди: «Шундай бир жойда бўлгилки, сени ҳеч ким тапмасин ва сен ҳам ҳеч кимни тапмагин». Яна деди: «Қошки эди, одамлар мени ўз иштиёримга қўйиб, менга салом берма-

салар ва бемор бўлсам кўришга келмасалар». Ва кечкурун бўлаверса, у шодланиб кетарди, энди менга хилват насиб этар ва Ҳақ таоло ила суҳбат бўлади», дер ва тонг отганда гамгин бўларди, нечукким: «Халқ энди келиб мендан аҳвол сўрагай ва бисёр ташвиш бергай!» деб. Ва яна дедик: «Кимеки халқ билан унс (яқин, ҳамсуҳбат) тутгай, ул ҳаргиз (хаф-хатардан) саломат қолмас. «Ва яна деди: «Дунёвий муҳаббат — барча кулфат ва ёмонликлар калитидур. Ва барча яхшиликлар калити — тарки дунё қилмоқдур» Ва яна деди: «Бас, шундай мардлар борки, мабраз (ҳожатхона) га кирурлар ва у ердан шок бўлиб чиқурлар ва шундай кишилар ҳам борки, Каъбага борурлар ва у ердан палид (ҳаром) бўлиб қайтурлар. Ва икки нарса қалбни фосид (ифлос) қилади: кўп эмоқ ва кўп ухламоқ».

Аюҳал ориф! Абу Туроб (Абу Нахшимий — Боязид Бастомийнинг шогирди) деди: «Қоронғу тунда бир саҳродан ўтар эдим, баногоҳ отлиқ бир киши пайдо бўлди. Қўрқиб жетдим ва сўрадим: «Сен девми ё нари?» Отлиқ деди: «Ўзинг-чи, мусулмонми ё кофир?» Дедим: «Мусулмонман!» Деди: «Мусулмон Аллоҳ таолодан бошқа зотдан қўрқмайди-ку?! Қола Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам: Ман хофа аниллоҳи хофа анҳу кулли шайен — Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васаллам дебдиларки, Аллоҳ таолодан қўрққан кишидан ҳамма нарса қўрқади». Хавф танамни тарк этди ва билдимки, у Ҳақ Субҳонаху тарафидан юборилган киши экан!»

Аюҳал ориф! Яхё Розий р.а. нинг бир биродари бор эди. У Маккага кетди ва ўша ерда муқим бўлди. Бир замон Яхёга мактуб ёзиб дедик: менда уч армон бор эди, унинг иккитасига эришдим. Биринчи — умрим охирида шундай бир манзилга етсамки, ул жой барча ерга нисбатан муқаддас ва фазилатли бўлсин! Иккинчиси — бир ходима (хизматкор) тошайки, ҳаммаша менга садоқат билан хизмат этса... Иншоллоҳ булар менга муяссар бўлди. Учинчиси — ўлимимдан олдин сенинг дийдорингни кўриб, кўнглим таскин топса. Лекин ҳануз ушбу учинчи муродим ушалмай турибди».

Яхё биродари мактубига жавоб ёзди: «Сенинг ҳар уччала орзуйишг ҳам Ҳақдан йироқ бўлганлар орзусидир. Хатингда «фазилатли замишдаман» дебсан. Сен фазилатли одамлар қаторига қўшилмоққа ҳаракат қил, зеро фазилатли мард жойини азиз этар, жой мардини фазилатли қилмас. Эслабилки, анча мулдат хаттоки муҳтарам ҳарам, (Каъба) да бутпарастлар ва мушриклар яшар эди. Лекин уларга бу макони шарифдан бироқ фойда тегдими?!

«Яъни, улар Ҳазилатли ҳам, мусулмон ҳам бўлмадилар). Ва: «Менга бир садоқатли ходимани Худо берди», деб хушнуд бўлиб ўтирибсан. Агар сен мард бўлганингда эди — ҳаргиз бировнинг хизматини орзу ҳам ва қабул ҳам қилмас эдинг. Зеро, маҳдумлик — Ҳақ сифати ва ходимлик банд сифатидур. Бинобарин, бу орзунинг ҳам ботилдур. Ва бу Фиръавн шеваси ва табиатига хосдур. Ва мени кўрмоқ орзунингга келсақ, агар сенинг юрагингда Ҳақ таолонинг муҳаббати жой олган бўлса, ўзга киши учун у ерда жой йўқ. Ва агар сен Аллоҳ таоло муҳаббатини топган бўлсанг — унда мен ортиқчамаи, агар топмаган бўлсанг — унда мандаш ғойда йўқ».

Аюҳал ориф ал комил! Одам ўлганидан кейин унинг қўл-оёғини аввал ростлаб, сўнг боғлайдилар. Ундан кейин аса чакагипи тагиб қўйдилар. Ҳикмат улдурки: «Эй бечора банда, кўп таку дав қилиб югурдинг — елдинг, энди ором ол. Не-не дунёвий нарсаларни олдинг, энди уларни жойига қўй. Ва бу оғзинг билан нималарни гапириб, нималар демading, энди — то қиёматгача хомуш бўл!»

Эй, бандан ориф! Шақиқ Балхий (ҳижрий 174 йил Душанбенинг Хатлон вилоятида шаҳид қилинган) р.а. пинг Эминна исми қизи бор эди. У отасига деди: «Отажон, мени Эминна деб чақирма! Эмин — ул кишиким, Ҳақ Субҳонаҳу таоло газабидан эмин (бехаф, бехатар, қутулган тинч, омон) бўлгай. Ва мен хавф-хатардан холи эканлигимни билолмадим, балки тўрт хавф-хатар орасида қолганман: аввали — ўлим! Аллоҳ таоло айтмишлар — «Кулли нафсеи зоиқатул маъти» — ҳар бир жон (нафс) ўлим шарбатини тотгусидур. Яъни бирор руҳ (жон)нинг бу шарбатдан ичмасдан илөжи йўқ. Иккинчиси: гуноҳ хавфи шуки, Ҳақ таоло деди: «Кулли нафсин бимо касабат раҳинатун», яъни ҳар жон ва ҳар тан, неки айлар — хоҳ шарр, хоҳ хайр ва хоҳ ғойда ва хоҳ зарардур — ўша айлаган иши миқдорида ўзи гаровдадур ва буларнинг ҳар бири учун хос жазо ё мукофот олур. Учинчиси: душман улдурки, Худованди таоло деди: «Иннаш-шайтона лакум адувун мубинун», яъни, батаҳқиқ шайтони лани душмандур, сизлар учун, эй менинг бандаларим!» Тўртинчи хавф — ишнинг охиридурким, билмасменким, қай тариқа тугар! «Ва мо адри мо юфъалу би вало бикум», яъни охир-оқибатим нима билан тугашини билмайман. Эй, отажон, сиз ҳам буни билмассиз... ки, охир-оқибатингиз не бўлур...» У шундай деб жонини Ҳақ таолога топширди.

Аюҳал ориф ас-солик! Мени жон қулоғинг билан тингла, панду насиҳатларни қалбингга нақш эт. Ул маъдани ҳақойиқ ва толеъ-ал-алойиқ ва Жаноби ғойиб ва қошифи

субҳоний ва дину дунё шайхи, муқтадоси ва мавлонабей Ҳазрати Хожа Абдулхолиқ Ғиждувоний тоба сарроҳу ва жаъала ул жаинната масвоҳуро ва доиваи зиёрати ҳарамайини шарифайн (Макка ва Мадина)ни ниҳт қилдилар. Ва бу кусурли баида, солиқлар оёғининг тупроғини (яъни Хожа Орифин) Ғиждувондаги Хонақоҳда ўз ўрипларида қолдириб, ишпи давом эттиришпи ишора қилдилар. Ўзлари эса Бухородан сафарга чиқиб кетдилар.

Ўшал асрда Ойша исмли бир мажнуна аёл бор эди. Ойша донмо юзини ёпмай, бош яланг юрар эди. Унга ҳарчанд сатри аврат лозим, яъни юз-бошининг номаҳрамлардан беркит, десалар ҳам у бунӣ қабул қилмас ва дер эди: бугун бу дидрда мард қапи? Ки мен ундан ўзимни олиб қочиб, юз-бошимни беркитсам..

Куплардан бир куп бир понвой тонг-саҳардан тандирга ўтин қалаб турар эди. Энди шон ёнини фурсати келганда, баногоҳ Ойша ҳовлиқиб келиб қолди ва нарвона ўзини оловга урган каби дов-лов ёниб турган ўт ичига ўзини урди, яъни тандир ичига кириб понвойга хитоб қилиб деди: «Тандирнинг оғзини ёпгил! Ахир, Аллоҳ таоло мардларидан бири Бухорога келаётир. Менга сатри аврат келтир!» Понвой саросимада қолди, сўнг бу ҳолдан таажжуб қилди. Ойша боз деди «Менга кийим-бош келтир, токи ёпиниб алар истиқболига чиқай!» Понвой шопилинч уйига жўнади ва зудлик билан кийим-кечак келтирди. Ойша уларни кийиб ташқари чиқди. Понвой кўрдикки, олов унинг ҳатто бир мўйига ҳам зиён қилмабди. Понвой Ойша валоятини кўриб, унинг оёғи остига ўзини отди ва ҳақиқий сирдан воқиф эт, деб илтижо қилди. Ойша деди: «Уч йилдан бери муршид ал халойиқ, зоҳирн ботинига мувофиқ, яъни шайхо ва мавлоно Абдулхолиқ Ғиждувоний муборак ҳаж зиёратида эдилар. Бугун тонгданок ул Ҳазрат Жайхун дарёсидан ўтиб, Бухор томон юз тутдилар. Шул боис менга юз-бошимни беркитмоқ зарурати бўлди. Энди истайманки, ул зоти бобаракот мулозаматида бўлай. Агар хоҳласанг, сени ҳам бошлаб бораӣ. Понвойга тавфиқ рафиқ бўлди. Ойшанинг шарофати билан тариқат аҳлининг раиси, ҳақиқат асрорининг маъдан — яъни Ҳазрат Хожа суҳбатлари шарафига етишди. Хожа р.а. ўрипларидан туриб, Ойшага пазат-икром кўрсатдилар. Ул понвой ҳам пирга продат этди ва таажжух ва юрак сабоғи ва қалб зикрини топди. Ва Ҳақ йўлдаги солиқлар жумласидап бўлди.

Аюҳал ориф ас-солиқ! Ҳазрати Хожа (яъни Абдулхолиқ Ғиждувоний) р.а. дедиларки, кимеки уч нарсани дўст тутгай унинг жойи дўзахдур. Биринчи — лазиз таом-

ларни емоққа ҳарис, иккинчиси нафис либосларни киймоққа ружу қўйган киши, учинчиси — фақир-камбағаллар суҳбатини нисанд этмай, бой-бадавлатлар суҳбатини орзу этган киши. Зеро буларнинг ҳар бири ҳою ҳавас ва нафис муроди ила ҳосил бўлур.

Аюҳал ориф ал-посих! Бир купин Ҳазрати Хожага савол бердилар: «Дилнинг фарогати нимадан ҳосил бўлур?» Хожа буюрдиларки, дилнинг фарогати — унинг тасфити — яъни поклигидадир. Агар ул дилга дупё молидан заррае тамаъ бўлмаса, дил фарогатда бўлур.

Ашур ойн эди. Жамоа Ҳазрат Хожа суҳбатларида ҳозир, Ҳазрат эса маърифатдан сабоқ бераётган эдилар. Баногоҳ бир мард зоҳид ва солиқлар суратида пайдо бўлди: эгнида хирқа, жифтида сажжода (жойнамоз), хонақоҳга кирди, бир бурчакда ўтирди ва бир соатдан кейин ўрнидан туриб, Ҳазрат Хожага деди: «Аттақво фаросатул мўъминин фаишпаху янзуру би нурил-лоҳи» «Сизлар мўъмин зийраклиги билан қуролланганлар, чупки у Аллоҳ нури билан боқади» ҳадиси сиррини бизга билдириңг!» Хожа дедиларки, бу ҳадиснинг сирни шуки, зуннорининг кесгайсан ва иймон келтиргайсан. Ул мард деди: Маро зуннор зи пор каффоора бошад (яъни зуннорим дўзахда папоҳимдур) паузабиллоҳи мишаз-золик.

Хожа бир ходимларига буюрдилар, ходим йигитнинг хирқасини ечди ва белидаги бекитик зуннори памоён бўлди. Ул йигит зуннорини кесди ва иймон келтирди. Хожа р. а. дедилар: «Эй, ёронлар, бу наваҳд йигитким — зоҳир зуннорини кесиб, имон шарафига мушарраф бўлди, биз ҳам ботин зуннорини кесайлик ва қайта иймон келтирайлик. Даврадагиларда ажиб бир ҳол пайдо бўлди ва ҳаммалари тавба ва истиғфорларини тоза айлаб, қайтадан иймон келтирдилар.

Хожа р. а. дедилар: «Ислом асоси уч парсададур: биринчиси — ҳар тоате ва ибодатеким айларсиз — апинг илмидан воқиф бўлинг! Иккинчиси — ҳар илмники ўрганибсиз — унга амал қилиңг! Учинчиси — ҳар амалники этгайсиз — сидқу ихлос билан адо этгайсиз».

Ўзим воқиф бўлган воқеалардан бири шулки, Ҳазрат Хожамиз наввараллоҳу марқадаҳу умрларининг поёнида асҳоблардан баъзи бирлари ҳазратининг ёнларида эдик. Ҳазрат Хожа дедиларки, «Эй, ёронлар, Ҳақ Субҳонаҳу таоло менга башорат этди ва деди: «Кимеки бу равшан йўл (тариқат)ни тутган бўлса — унинг гуноҳларини кечдим. «Жаҳд айланг — токи бу Ҳақ йўлдан бевасиб қолмангиз — қаттиқ тутинг!»

Бир соатдан сўнг ғайбдан овоз келди: «Яа аййатуҳан

нафсул мутмаиннаҳ. Иржиъи пла роббикӣ розиятай марзия. Фадхули фии ибади, вадхули «жаннати» — Эй хотирҷам нафс, қайтғи раббингга (Аллоҳ сен учун тайёрлаб қўйган uezматлардан) рози бўлган ҳолингга ва сенадан Аллоҳ (бу дунёда қилган ибодатларингдан) рози бўлган ҳолда. Аллоҳнинг яхши кўрган бандаларига қўшилиб, жаннатимга киргин.

Сўнг Ҳазрат жонни Ҳаққа топширдилар. Биз марҳумнинг асбоб шароитларини ҳозирладик. Лекин ул зоти шарифнинг муборак лаблари ҳамон: «Аллоҳ, Аллоҳ» эшгириши пичирлаб турарди. Ҳозир бўлганлар бир-бирларидан: «Буида не ҳикмат бор?» деб сўрар эди.

Аллоҳумағфирлано ва машойихано вал жампил мўъминина вал мўъминот — Аллоҳ машойихларни, барча мўъмин ва мўъминаларни ўзинг мағрифат айлагайсен!

Бу китоб тарихи «Нур ало пур» калимасидан чиқарилди (ҳижрий 622). Нур қасабаси (Бухоро ноҳиясига қарашли Нур қасабаси) да бўлганимизда зубдатул соликини (соликлар аълоси) ва мўъмини толиб Хожа Наим илтимосига мувофиқ бу китоб ёзилди. Хожа Наим дедик, мухтасар бир асар ирод этсангиз — ул муниси хуззор (ҳозиргиларнинг дўсти) ва боиси эътибори ахёр ва аброр (улуғ кишилар) бўлсин.

Шу ерда Хожа Ориф рисоалари тамом бўлди.

Хожа Муҳаммад Ориф ар-Ревгарий вафотлари тарихини билдирувчи қитъа ушбудур:

Афсус шуд пинҳон Моҳитобон ба зери хок,
Килкам сияҳдўш, жигар реш, сина чок.
Тарих баҳри реҳлати у жустам аз қалам».
Қутби замон ва Орифи биллоҳ зери рақам.

(Мазмуни: Афсус, Моҳитобон тупроқ остинга пинҳон бўлди, қаламим қора кийинди, жигарим тилгинди, сийнам чок бўлди. Унинг марҳум бўлган йили «Қутби замон ва Орифи биллоҳ зери рақам»дан чиқади)

Алҳамдулиллоҳки, Хожа Муҳаммад Ориф ар-Ревгарийнинг муборак нусхалари ҳақир ва хоку туроб банда: яъни фақир — Шермуҳаммад Нақшбандий Мужададий (банда халифалик ила машҳур) дастхати билан зулҳижжа ойининг 9-кунида ёзилди.

Тарқи раҳмати яздон касе бод,

Ки котибро ба алҳамдулиллоҳ, кунад ёд!

Мазмуни: Аллоҳ раҳмати бўлсин ўшал кишигаким, котибни алҳамдулиллоҳ ипа ёд этгай.